

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації Костишина Юрія Сергійовича
на тему: «Розвиток митного контролю в системі
фінансової безпеки держави»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування**

Рецензенти, які призначені Вченою радою Державного університету «Житомирська політехніка» (протокол № 3 від 22.02.2021 р.):

д.е.н., професор Лаговська Олена Адамівна,

к.е.н., доцент Дячек Світлана Михайлівна,

на основі результатів засідання фахового семінару з попередньої експертизи дисертації Костишина Юрія Сергійовича на тему: «Розвиток митного контролю в системі фінансової безпеки держави» (протокол № 3 від 27.03.2021 р.) прийняли наступне рішення:

Науковий рівень дисертаційної роботи Костишина Юрія Сергійовича на тему «Розвиток митного контролю в системі фінансової безпеки держави» відповідає вимогам Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Робота містить нові теоретико-методологічні положення та практичні розробки, які в сукупності вирішують наукову проблему, що полягає в поглибленні теоретичних засад, розширенні методичного інструментарію та формуванні організаційних положень щодо розвитку митного контролю у системі забезпечення фінансової безпеки держави.

Актуальність теми дослідження.

Фінансова безпека держави є індикативним показником ефективності взаємодії суб'єктів реалізації економічної політики, що ускладнюється зв'язками міжнародного рівня між даними суб'єктами. Це зумовлює

необхідність формування системи превентивних заходів щодо нівелювання негативного впливу потенційних зовнішніх загроз. Досягнення цього потребує дієвого механізму митного контролю як відповідної сукупності заходів, що здійснюються митними органами в межах своєї компетенції із врахуванням можливостей

Актуальність та значимість наукового дослідження Ю.С. Костишина обґрунтовується необхідністю формування нових теоретичних знань з теорії митного контролю в системі фінансової безпеки держави, вирішення фундаментальних проблем, пов'язаних з теоретико-методологічним забезпеченням фінансової безпеки держави в т.ч. через системну трансформацію митного контролю із врахуванням можливостей цифрових технологій.

Актуальними, зокрема, на сьогодні є дослідження місця митного контролю у досягненні належного рівня фінансової безпеки держави, розробка механізму митного контролю. Адаже поряд із ґрунтовними напрацюваннями попередників як теоретичного, так і методологічного характеру в даній сфері контролю, можна констатувати факт відсутності розробленого механізму митного контролю як інструменту зменшення порушень митного законодавства, комплексного підходу до оцінки загроз фінансовій безпеці держави у митній сфері. Особливо важливим та, водночас, проблемним, залишається питання оцінки ефективності митного контролю в системі забезпечення фінансової безпеки держави.

Відповідно, обрана Ю.С. Костишиним тематика дослідження митного контролю, як одного з ефективних механізмів нівелювання загроз фінансовій безпеці держави, є своєчасною, актуальною та малодослідженою, що потребує приділення більш детальної уваги з боку науковців.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.
Дисертаційна робота виконана відповідно до тематики науково-дослідних робіт Державного університету «Житомирська політехніка» за темою «Мінімізація ризиків при розробці зовнішньоекономічних договорів в умовах

євроінтеграційних процесів в Україні» (номер державної реєстрації 0120U103144), у межах якої автором ідентифіковано та досліджено потенційні загрози системі фінансової безпеки держави у митній сфері, джерелом яких є неефективне функціонування механізму митного контролю, а також розроблено науково-методичний підхід до оцінювання ефективності митного контролю у системі забезпечення фінансової безпеки держави.

Наукову новизну отриманих результатів представлено науковими положеннями, в яких:

удосконалено:

- трактування дефініції «механізм митного контролю у системі забезпечення фінансової безпеки» (як процес впливу суб'єкта митного контролю на об'єкт за допомогою методів, що використовуються в межах здійснюваної митної політики, для дотримання визначеного рівня фінансової безпеки держави за наявності сформованого нормативно-правового, кадрового, інформаційного та організаційного забезпечення) та запропоновано його структуру на основі процесного підходу (суб'єктна та об'єктна складові механізму, які взаємодіють шляхом використання контрольних методів; блок оцінки результатів контролю з позиції дотримання встановлених індикаторів фінансової безпеки; управлінське рішення за результатами митного контролю), спрямованого на усунення та блокування зовнішніх та внутрішніх загроз національній економіці;

- науково-методичний підхід до оцінювання ефективності митного контролю в системі забезпечення фінансової безпеки держави, що є поєднанням підходу, орієнтованого на «бенчмаркінг результатів» із застосуванням методу Евклідової відстані, та клієнтоорієнтованого підходу, результатом використання якого є визначення інтегрального показника ефективності діяльності регіональних митниць та ідентифікація місця кожної митниці у кінцевому рейтингу шляхом ранжування з використанням методики «суми місць». Прикладне застосування запропонованого науково-методичного підходу дозволить оцінити ефективність діяльності митних

органів з позиції збільшення митних надходжень до бюджету та забезпечення індикаторів фінансової безпеки, встановити ступінь задоволеності користувачів митних послуг діяльністю митних органів в контексті формування «сервісної митниці»;

- методичний підхід до виявлення, оцінки та усунення стратегічних розривів як об'єкту митного контролю при дослідженні питань забезпечення фінансової безпеки, розроблений на підставі методики «GAP-аналізу», що, на відміну від попередніх, в якості контрольного показника визначає величину розрахованих GAP-розривів між запланованими та фактично отриманими сумами митних надходжень до зведеного бюджету; містить оцінку причин виникнення стратегічних розривів та дозволяє сформулювати стратегічні ініціативи щодо розвитку митного контролю у системі забезпечення фінансової безпеки держави, пов'язані із структурою його механізму. Реалізація таких стратегічних ініціатив сприятиме розвитку економіки країни та її входженню до європейського економічного простору; розвитку взаємовигідних форм співробітництва з іншими державами; усуненню негативного впливу зовнішніх та внутрішніх загроз на систему фінансової безпеки держави;

- елементний склад моделі організаційної структури митного контролю в контексті забезпечення фінансової безпеки держави. На відміну від існуючої моделі реалізації митного контролю, розроблена організаційна модель характеризується: 1) нововведеним елементом моделі, яким є правоохоронний орган (виконує функції координатора між податковою та митною службами, слідчі та оперативні функції у сфері виявлення та усунення порушень митних правил); 2) переходом від дворівневої системи організації митного контролю (стратегічний, оперативний рівень) до трирівневої (стратегічний, оперативний, тактичний), яка дозволяє диференціювати контроль за рівнем відповідальності суб'єктів формування та реалізації митної політики; 3) обов'язковим створенням відділів внутрішнього аудиту у структурах Державної митної та податкової служб;

4) збереженням у структурі митного контролю регіональних митниць як визначального суб'єкта реалізації митного контролю на тактичному рівні. Впровадження запропонованої організаційної моделі митного контролю в систему забезпечення фінансової безпеки держави сприятиме захисту національних інтересів, зниженню та усуненню митних порушень суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, переходу від реалізації контролюючими органами переважно фіскальної функції до виконання комплексу функцій (захисної, соціальної, інформаційної);

- концептуальні засади розвитку митного контролю в системі забезпечення фінансової безпеки держави на основі принципу безперервності, формалізовані в модернізованій концепції, елементами якої є електронне декларування; розвинута митна інфраструктура; сучасні інструменти та методи здійснення митного контролю (єдина міжвідомча система інформаційного обміну інформації та координації); кваліфіковані кадри митного контролю. Впровадження запропонованої концепції сприятиме зростанню частки добросовісних платників податків-суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; інтеграції митних органів у міжнародну систему митного адміністрування; зростанню прозорості митних операцій й підвищенню рівня фінансової безпеки держави.

дістали подальшого розвитку:

- теоретичні підходи до трактування змісту митного контролю (функціональний, процесний, методологічний та фінансовий), що дозволило на підставі застосування декомпозиційного аналізу запропонувати уточнене визначення цієї категорії як особливого виду державного фінансового контролю, який здійснюється у зонах митного контролю уповноваженими суб'єктами під час переміщення товарів та інших предметів через митний кордон, сплати митних платежів, виконання та моніторингу приписів контролюючих органів визначеними методами (документальна перевірка, огляд, пост-митний аудит, опитування тощо) та спрямований на попередження порушень й дотримання підконтрольними суб'єктами чинного

законодавства. На відміну від існуючих трактувань цієї категорії, предметні межі митного контролю розширено на: етапи контролю за сплатою митних платежів, виконання та моніторинг приписів контролюючих органів, що відповідатиме концепції безперервного контролю;

- концептуальні засади дослідження фінансової безпеки держави на основі системної методології, що, на відміну від існуючих наукових підходів до трактування її сутності (суб'єктного, об'єктного, інституціонального), дозволяє ідентифікувати три взаємопов'язані підсистеми: 1) функціонально-цільову, яка містить принципи, мету (стратегічну та оперативну), завдання та функції системи фінансової безпеки; 2) суб'єктно-об'єктну (рівні, суб'єкти та об'єкти фінансової безпеки, диференційовані за виділеними рівнями); 3) забезпечувальну, яка представлена кадровим, нормативно-правовим, методологічним, організаційним та інформаційним забезпеченням. Використання системної методології обумовлено важливістю вивчення фінансової безпеки як складного взаємозв'язку окремих підсистем, рівнів та елементів системи, що надасть можливість дослідити її трансформацію під впливом модернізації складових механізму митного контролю та досягнути позитивного системного ефекту;

- ідентифікація напрямів моніторингу результативності контрольних заходів в контексті бюджетної (фіскальної) та валютної складових механізму митного контролю, що дозволило оцінити контрольно-перевірочну діяльність суб'єктів контролю за двома групами заходів: 1) заходи бюджетного (фіскального) контролю (дотримання податкового, валютного та митного законодавства; оцінка повноти сплати митних платежів до бюджету; контроль правомірності застосування суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності митних пільг); 2) заходи валютного контролю, які здійснюються в межах компетенції контролюючих суб'єктів. Проведена оцінка дозволила виявити пріоритетність реалізації фіскальних контрольних заходів, що потребує розвитку митного контролю в напрямі посилення його превентивності та впровадження системи безперервного контролю;

- виявлення взаємозв'язку та взаємообумовленості потенційних загроз фінансовій безпеці держави з неефективністю функціонування механізму митного контролю, що надало можливість ідентифікувати: загрози суб'єктно-об'єктної складової та її забезпечення (організаційного, нормативно-правового, кадрового та інформаційного); загрози, пов'язані з неефективним вибором контрольних методів; загрози, обумовлені функціонуванням блоку оцінки результатів контролю з позиції дотримання встановлених індикаторів фінансової безпеки та блоку прийняття управлінського рішення за результатами проведеного митного контролю. Така ідентифікація сприяла розробці заходів нівелювання негативного впливу означених загроз через розвиток складових механізму митного контролю, спрямованого на їх попередження та усунення.

Практичне значення одержаних результатів полягає у формуванні висновків та рекомендацій, які використовуються в практичній діяльності суб'єктів господарювання, зокрема: основні положення та рекомендації дисертаційної роботи, спрямовані на впровадження концепції безперервного контролю, удосконалення функціонування регіональних митниць та розвиток методологічної складової їх контрольної діяльності впроваджено в практичну діяльність ТОВ «ПОЛІССЯБРОКСЕРВІС» (довідка № 2 від 18 січня 2021 року), що відповідає політиці уряду щодо становлення та розвитку сервісних митниць.

Матеріали дисертаційної роботи використовувались також у навчальному процесі Державного університету «Житомирська політехніка» при підготовці до лекційних і практичних занять навчальних дисциплін «Митне регулювання», «Державний фінансовий контроль», «Валютна політика», «Фінанси», «Макрофінансовий аналіз» та впроваджені в освітній процес університету при підготовці фахівців за освітніми рівнями «Бакалавр» і «Магістр» за спеціальністю «Фінанси, банківська справа та страхування» (довідка № 4-19.06/327 від 02 лютого 2021 року).

Апробація результатів дисертації. Основні ідеї дисертації були оприлюднені під час науково-практичних конференцій, зокрема: Міжнародній науковій конференції «Розвиток інтегрованої звітності підприємств» (Житомир, 4-5 жовтня 2019 р), Всеукраїнській науково-практичній on-line конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченій Дню науки (Житомир, 11-15 травня 2020 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу» (Житомир, 5-6 листопада 2020 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Аспекти прогнозування економічного та соціального розвитку країни» (Дніпро, 30 січня 2021 року).

Повнота опублікування результатів дослідження.

Основні положення дисертації викладено у 8 працях загальним обсягом 5,26 ум.-друк. арк., у тому числі: 1 – стаття у періодичному науковому виданні інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу; 3 – статті у наукових виданнях України, що зареєстровані в міжнародних наукометричних базах даних; 4 публікації апробаційного характеру в інших наукових виданнях; особисто автору належить 4,37 ум.-друк. арк. Вищенаведені праці у повній мірі відображають основні результати дисертації і відповідають вимогам п. 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії затвердженого Постановою КМУ № 167 від 06 березня 2019 року.

Основні публікації, що відтворюють наукові результати проведеного дослідження:

Статті у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу:

1. Костишин Ю.С. Концептуальні засади дослідження митного контролю. *EUROPEAN COOPERATION*. Vol.1 (45). 2020. С. 51-62. URL: https://european-cooperation.eu/index.php/EC/issue/view/46/1_45 (Польща) (Входить до переліку міжнародної наукометричної бази даних DOAJ, Crossref,

Publons, CEEOL, JournalTOCs, Ulrich's, ERIH PLUS, Index Copernicus, Polska Bibliografia Naukowa, EuroPub, ROAD).

Статті, у наукових фахових виданнях України, які зареєстровані у міжнародних наукометричних базах:

2. Петрук О.М., Костишин Ю.С. Механізм митного контролю в системі забезпечення фінансової безпеки держави. *Облік і фінанси*. 2020. № 2 (88). С. 93-102. URL: <http://www.afj.org.ua/ua/article/752/> (Входить до переліку міжнародної наукометричної бази даних EBSCOhost, Index Copernicus, RePec, Crossref, DOAJ, ProQuest, J-Gate, РИНЦ, Ulrich's Periodicals Directory, Research Bible, EuroPub, ERIH PLUS, MIAR, Sherpa Romeo, Google Scholar, НБУВ).

3. Петрук О.М., Костишин Ю.М. Ідентифікація та оцінка загроз системі фінансової безпеки держави у сфері митного контролю. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2020. Вип. 2 (46). С. 40-51. URL: <http://eztuir.ztu.edu.ua/123456789/7760> (Входить до переліку міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus, Google Scholar, DOAJ; WorldCat, BASE, Ulrich's Periodical Directory, RePec).

4. Костишин Ю.С. Науково-методичний підхід до оцінювання ефективності митного контролю в системі фінансової безпеки. *Економіка, управління та адміністрування*. 2020. №4 (94). С. 88-98. URL: <file:///C:/Users/User/AppData/Local/Temp/221934-504255-1-PB.pdf> (Входить до переліку міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus, Ulrich's Periodicals Directory; DOAJ; WorldCat; BASE; Google Scholar, ResearchBib).

Публікації за доповідями та матеріалами міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій:

5. Костишин Ю.С. Митний контроль: оцінка наукових підходів. *Розвиток інтегрованої звітності підприємств: тези виступів міжнародної наукової конференції* (Житомир, 4-5 жовтня 2019 р). Житомир: Житомирська політехніка, 2019 р. С. 338-340. URL: <http://repository.vsau.org/getfile.php/22686.pdf>

6. Костишин Ю.С. Суб'єктний склад механізму митного контролю в Україні. *Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої Дню науки* (Житомир, 11-15 травня 2020 р.). Житомир: «Житомирська політехніка», 2020. С. 311-312. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/konferentsiya-prysvyachena-dnyu-nauky-11-15-travnya-2020-r/>

7. Костишин Ю.С. Методичні підходи до оцінки ефективності митного контролю. *Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу: тези виступів Міжнар. наук. конф.* (Житомир, 5-6 листопада 2020 р.). Житомир: Житомирська політехніка, 2020. С. 254-255. URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/zbirnyk_tez_05_06_11_2021.pdf

8. Костишин Ю.С. Модернізація митного контролю в системі фінансової безпеки держави. *Аспекти прогнозування економічного та соціального розвитку країни: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (Дніпро, 30 січня 2021 року). Дніпро: НО «Перспектива», 2021. С. 101-106.

Було запропоновано офіційних опонентів, які є провідними фахівцями із заявленої спеціальності та за темою дисертаційної роботи:

- доктора економічних наук, професора, професора кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу і консалтингу Національного університету біоресурсів і природокористування України Бардаша Сергія Володимировича;

- доктора економічних наук, професора, професора кафедри фінансових ринків Університету державної фіскальної служби України Коваленко Юлію Михайлівну.

Висновок. Дисертація Ю.С. Костишина на тему «Розвиток митного контролю в системі фінансової безпеки держави» є завершеною науковою роботою, метою якої є поглиблення теоретичних засад, розширення методичного інструментарію та формування організаційних положень щодо розвитку митного контролю у системі забезпечення фінансової безпеки держави.

Дисертаційна робота за своїм науковим рівнем, актуальністю виконаних досліджень, практичним значенням, обсягом і оформленням повністю відповідає вимогам п. 9-12 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ № 167 від 06 березня 2019 року, щодо дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування.

Рекомендовано прийняти до захисту дисертаційну роботу Костишина Юрія Сергійовича на тему: «Розвиток митного контролю в системі фінансової безпеки держави».

Рецензенти:

Професор кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку
Державного університету
«Житомирська політехніка»,
д.е.н., проф.

О.А. Лаговська

Доцент кафедри фінансів і кредиту
Державного університету
«Житомирська політехніка»,
к.е.н., доц.

С.М. Дячек

Вірність підпису засвідчую
Начальник загального відділу

Людмила Маршак

